

A photograph of Vladimír Špidla, a man with glasses and a dark suit, sitting at a dark wooden desk. He is smiling slightly and looking towards the camera. His right hand is resting on a white coffee cup on a saucer. On the desk, there is also a black pen and a calculator. In the background, a blue European Union flag with yellow stars is visible.

**Vladimír
Špidla**

**Magdaléna
Frouzová**

Kávu ne, radši infuzi

**Bruselské
postřehy
českého
eurokomisaře
... a zákulisní
historky jeho
asistentky**

Vyšehrad

Vladimír Špidla
Magdaléna Frouzová

Kávu ne, radši infuzi

Bruselské
postřehy českého
eurokomisaře
... a zákulisní
historky
jeho asistentky

Vyšehrad

Foto na titulní straně:

Vladimír Špidla v bruselském parku Cinquantenaire

Copyright © Magdaléna Frouzová, Vladimír Špidla, 2010

ISBN 978-80-7429-051-0

Obsah

První bruselská překvapení	7
Můj tým	15
<i>První setkání s Vladimírem Špidlou</i>	16
Babylónská věž aneb Kde jsem pracoval	24
<i>Komplot proti skromnosti</i>	28
Kam mizí pracovní místa aneb Globalizační fond	30
<i>„Kde že má komisař projev? A má vůbec projev?“</i>	32
Trh práce není koláč aneb Jednání o volném pohybu pracovníků	37
<i>„Pomoc, asi to nezvládnou!“</i>	39
Jak rozhodují evropští komisaři	48
<i>Skryté nástrahy Štrasburku</i>	52
Z kotelníka premiérem aneb Jednání o celoživotním vzdělávání	58
<i>„Magdaléno, čekám na vysvětlení!“</i>	64
V čem spočívá práce evropského komisaře pro zaměstnanost	69
<i>Šéfův kalendář, káva a infuze</i>	72
Mýtus o důstojném stáří aneb Demografická budoucnost Evropy ...	79
<i>Autistický výraz jako zbraň</i>	81
Lék na nezaměstnanost aneb Jednání o flexicuritě	85
<i>„Nežrat, náčelník!“</i>	89
Cesta do Turecka	93
<i>Přednáška před prázdným sálem</i>	97
Výstup na Mont Blanc	107
<i>Jak to bylo doopravdy</i>	108
Nechci Evropu jako gepardí kůži	118
<i>„Držte mi tu ženskou od těla!“</i>	124

Souboj se psem aneb Pracovní úrazy	128
<i>Prezidentovy narozeniny</i>	129
Vzorný otec a bordelářka aneb Kolik nás stojí předsudky	132
<i>Vladimír Špidla, média a kravaty</i>	134
Skrytá tvář fotbalu	138
<i>Roačka o Platiniho</i>	139
Cesta do Číny	141
<i>Intrikaření o služební cestu</i>	143
Jak jsem byl na rodičovské dovolené aneb Slučitelnost pracovního a soukromého života	145
<i>Šlofik na šéfově stole</i>	148
Nejcennější dar: pouta z Řecka	151
<i>„Chci informaci, máte minutu“</i>	152
Maraton v Bruselu	154
<i>Závod s uskřípnutým nervem</i>	155
Dřina až do úmoru aneb Směrnice o pracovní době	157
<i>„Přispějte mi na leasing, peněz máte dost!“</i>	158
Entropa a české předsednictví	163
<i>Smršť vernisáží</i>	165
Mnichovská zrada a česká podezřívavost	168
<i>Do kdy budeme v Bruselu?</i>	169
Evropa cizíma očima	172
<i>„Jsme silnější, bude po našem!“</i>	173
Rozloučení s Bruselem	177
<i>Ani kávu, ani infuzi...</i>	181
O autorech	183

První bruselská překvapení

Bylo mi kolem sedmadvaceti. Měl jsem tehdy už jednoho syna a neměl kde bydlet. Za komunismu měli sice teoreticky práci i přístřeší všichni, což ale neznamenalo, že to strana každému automaticky zajistila. Šlo spíš o to, že kdo byl bez zaměstnání či spal na ulici, platil za příživníka a hrozilo mu vězení. Jenže na přidělení bytu čekaly mladé rodiny často léta. Stejně tak jsme na tom byli my. Byt jsme neměli, a tak jsme se stěhovali téměř každé tři měsíce. Šli jsme z podnájmu do podnájmu, tu u známých, tu u úplně cizích lidí. Dlouhodobě to bylo neúnosné.

Až jsem se od svého známého dozvěděl o opuštěné staré usedlosti v jedné vesnici na jihu Čech. Prý o ni nikdo nestojí, a tak by se možná dala dát do pořádku a najmout. Vypravil jsem se tam. Lehké to zpočátku nebylo, protože dovnitř fučelo dírami ze všech stran, topení chybělo a voda téměř netekla. Přes den to nevadilo, protože jsem se zahřál prací. Zato noci byly nepříjemné. Musel jsem kvůli zimě spát oblečený a ještě přikrytý několika dekami a v čepici.

Jednou časně ráno, právě když jsem usnul po noční směně v mlékárně, kde jsem tehdy pracoval, mě náhle probudilo bouchání na dveře. Nejdřív jsem nevěděl, co si o tom mám myslet, a bez hnutí ležel dál. Bušení ale sílilo. Rozhodl jsem se tedy jít se podívat. Otevřel jsem dveře, rozespaly a z hlavy si ještě stahuje čepici. Musel jsem vypadat jako strašidlo. Ocítl jsem se tváří v tvář dvěma příslušníkům Veřejné bezpečnosti, z nichž jeden mi úředním hlasem oznámil: „Jdeme si ověřit, jestli tu nežijete západním způsobem života.“

„A... jak se to pozná?“ zeptal jsem se rozpačitě.

„Západní způsob života,“ zněla nazpaměť naučená policejní odpověď, „se pozná podle chování, oblékání nebo rozhovorů.“

Dnes to působí groteskně a sám tu historku dávám občas k lepšímu pro obveselení přátel. Tehdy to ale zase taková legrace nebyla. Přišli mě

totiž zkontrolovat, protože jsem se ucházel o místo ve státním archivu v Třeboni. Archivy spravovalo a dodnes spravuje ministerstvo vnitra. Za socialismu se tak u zaměstnanců archivu, kde měl člověk velmi dobrý přístup k nejrůznějším pramenům a informacím, obzvlášť dbalo na ideovou čistotu. Já ale v komunistické straně nebyl a místo jsem nedostal. Přišel jen stručný dopis, že nesplňuji předpoklady pro socialistického archiváře.

Dál jsem se tedy živil jinými pracemi. Pracoval jsem v mlékárně, později na pile, na poště a v kotelně. Postupně jsem dával dohromady domek, takže za mnou brzy mohla přijet i rodina. S vesnicí jsem se rychle sžil. Navzdory těžkostem, které se stavením byly, se mu nedala upřít krása. Jihočeská usedlost, travnatý dvorek a ranní rosa, to všechno uprostřed nejpůvabnější krajiny, jakou si dokážu představit. Upřímně řečeno považuji jihočeské statky za nejkrásnější typ obytné stavby na světě.

Kdyby mi tehdy někdo řekl, že se jednoho dne stanu premiérem České republiky a poté evropským komisařem za Českou republiku v Bruselu, považoval bych to za fantasmagorii. I během prvních týdnů ve své bruselské kanceláři jsem zpočátku svého funkčního období zažil několik okamžiků, kdy jsem nemohl uvěřit svým očím. Nemůžu popřít, že mě při pohledu z devátého patra sídla Evropské komise občas zaplavoval pocit pýchy. Nikoliv nad svým vlastním osudem. Na to jsem byl v politice dost dlouho, abych věděl, do jak veliké míry jsou úspěchy jednotlivce výsledkem příznivých konstelací a vrtkavých náhod, a nelze si je přičítat jen na vlastní konto. Nýbrž na to, jakou cestu urazila Česká republika.

Pouhou jednu generaci zpátky vyslýchala a pronásledovala tajná policie politické oponenty. Na vysokých školách se povinně vyučoval marxismus-leninismus a třídně nedostatečně uvědomělé děti se nedostávaly na studia. Ve zprávách moderátoři hlásili úspěšné splnění nové pětiletky, zatímco venku chodci klopýtali přes desetiletí nespravované chodníky. Komu se podařilo ušetřit na auto, čekal v pořadníku, až mu ho vyrobí.

Pamatuji si, jak se po revoluci všude objevily plakáty s motivem svobody. Na jednom z nich byla kreslená mapa západní Evropy. Vedle ní zela směrem na východ propast. Státy východní Evropy byly zakresleny někde dole v hlubinách. Doprovázel to nápis „Zpátky do Evropy“. Všichni jsme cítili, že za svými sousedy zaostáváme. Chtěli jsme k nim zase

patřit, vyrovnat se jim. Chtěli jsme, aby nás brali jako rovnocenného partnera. Dnes jsme členy Evropské unie a podílíme se na jejím rozhodování.

Všechno tohle se mi honilo hlavou, když jsem v prvních týdnech sedal na pravidelných schůzích komisařů z tehdy pětadvaceti zemí. Zní to asi pateticky, ale pokaždé se mě zmocňovala pokora před velikostí ducha těch, kteří si hned v padesátých letech dokázali navzdory živé zkušenosti s válečnými zločiny sednout k jednacímu stolu a vytvořit z Evropy plně nenávisti a pomstychtivosti politický systém, který překonal riziko válek a kde jsou hlavním cílem demokracie a lidská práva.

* * *

První, co mi v Bruselu přišlo kuriózní, byly místní úzké domy. U nás je zvykem, že městské vilky kolem sebe mají zahradu. Od domu souseda vás tak dělí kus vašeho pozemku, plot a kus jeho pozemku. V centru Bruselu je tohle neznámá scenerie. Domky jsou tu nahuštěné jeden vedle druhého a od souseda vás dělí jen zeď. Místo zahrádek tu mají dvorky za zadním traktem. Souvisí to s tím, že se tu kdysi daně z nemovitosti platily podle počtu metrů, které zabíral stavební pozemek do ulice. Každý chtěl ušetřit, a tak se stalo zvykem stavět obydlí co nejužší. Co si majitelé nemohli dovolit do šířky, si vynahrazovali do délky. Bruselské domky jsou směrem do dvora tak třikrát delší než jejich fasáda. Z letadla vypadají jako obdélníky nastavené do ulice kratší stranou.

Kvůli úzkému půdorysu je potřeba šetřit místem i uvnitř. Proto jsou pro tyto domky typická uzoučká schodiště, na která se vejde jen jeden člověk, a pokud chce nést kufr, musí ho akrobaticky držet před sebou. Když jsem s realitními makléři, kteří mi pomáhali najít byt, poprvé kráčet po schodišti rozměry připomínajícím české půdní schůdky, nebyl jsem si jistý, jestli nedošlo k nedorozumění. Mé požadavky zněly, že chci prostorný byt, aby tam mohli přespávat i mí příbuzní a známí. O to větší bylo mé překvapení, když makléř odemkl dveře a přede mnou se zjevil příjemný apartmán.

Klasická poschodí, ze kterých se vchází do třech bytů, jak je známe z českých činžovních i panelových domů, jsou z pohledu Bruselanů nešťastné plýtvání místem využitelným na bytové prostory. Zdejší chodby jsou kolikrát jen malé plošinky o pouhém jednom metru čtverečním, ze kterých se vchází do jediného bytu. Ten pak zabírá celé patro.

Bruselské úzké domy

Ekonomické zacházení s prostorem je tu znát dodnes. Některé stavební firmy to dohnaly do takového extrému, že nestaví schodiště v podstatě vůbec. Můj bývalý kolega koupil byt v novostavbě v jedné poměrně luxusní čtvrti a pozval mě na večeři. Když jsem zazvonil u venkovních dveří, otevřel mi bzučákem a informoval mě, že mám ve výtahu zmáčknout třetí patro. To jsem také udělal. Nahoře se dveře výtahu otevřely a já ke svému údivu zjistil, že se nacházím přímo v jeho předsíni. Výtah mu jezdil rovnou do bytu! Stačilo klíčem odemknout číslo jeho patra a dát tak výtahu příkaz, že tam smí otevřít dveře, a byl rovnou doma. Nevěřicně jsem na to zíral a zvažoval, jestli mu nepřijde divné procházet cestou z kuchyně do koupelny kolem kovových dveří výtahu. Zeptal

jsem se, jestli neměl zpočátku obavy, že se dveře nečekaně otevrou a do bytu mu vejde cizí člověk. Zasmál se mé bujně fantazii a ujistil mě, že to ho v životě nenapadlo. Klíč má přece jen on! Pro případ, že by výtah snad někdy nejezdil, vedlo do bytu i jakési nenápadné nouzové schodiště, ale nikdo ho nepoužíval a za normálních okolností byla jeho existence zapomenuta.

Možná se ptáte, jak lze v takových domech stěhovat nábytek. Nelze. Brusel se stěhuje pomocí vysokozdvizných plošin, na kterých se nábytek nastrká do bytu oknem. Musíte si je objednat předem stejně jako u nás stěhovací vůz. Pokud transportujete pouze nově zakoupenou skříň, je to trochu drahá legrace. Ovšem pokud absolvujete kompletní stěhování, je to v podstatě pohodlnější než rvát věci z dodávky do domu, pak do výtahu a pak z výtahu do bytu.

Já sám jsem se nakonec nastěhoval do bytu, který měl patra řešená na místní poměry docela prostorně. Ale i tak tu bylo v chodbě něco pro našince nezvyklého. Nevedlo do ní žádné okno. Kdo nevěděl, kde se rozsvěcuje, tápal většinou po vypínači chvíli v temnotě. Snad každého, kdo mne tam poprvé navštívil, to inspirovalo ke stejným spontánním vtipům na téma, že nesmím přijít domů v podnapilém stavu, protože bych na vlastním patře nemusel najít svůj byt.

Byt byl sice poměrně daleko od kanceláře, ale zato byl blízko lesoparku Bois de la Cambre. Tím splňoval moje hlavní kritérium: mít si kam jít po ránu zaběhat. Kromě toho měl dvě koupelny a ložnice, aby u mě mohli bez problémů pobývat různí známí a příbuzní, kteří si už dělali plány, jak mě budou jezdit navštěvovat, prohlédnou si Brusel nebo odtud budou podnikat výlety do Paříže a Londýna – obojího vzdáleného vlakem pod dvě hodiny. Podle českého přísloví, že člověk míní a bůh mění, se časem ukázalo, že moje původní představy o tom, jaké nároky budu na svůj bruselský byt mít, neodpovídaly úplně realitě. Běhat do parku jsem sice chodil. Ale čas, který jsem ztratil denním dojížděním do práce, ač v autě s řidičem, určitě převyšoval ten, který by mne bývaly stály vyjíždky do lesa. Ani počet mých návštěv nakonec nenaplnil má očekávání. Příbuzní, přátelé a známí se sice zpočátku třásli na výlet do Belgie a různě se domlouvali na termínech. Ale jak už to v životě bývá, různě jim do toho něco přišlo, nebo jsem naopak zase nebyl v Bruselu já, takže mě nakonec navštěvovali hlavně mí nejbližší příbuzní, pro které by jedna koupelna krásně stačila.

Jen dvakrát měl být šanci dokázat, kolik pojme lidí. To když se u mě ubytoval více než tucet kamarádů z běžeckého spolku Maratonstav Úpice, kteří přijeli, abychom se spolu zúčastnili maratonu. Tím ale hromadné návštěvy končily.

Druhým překvapením pro mě bylo, že Brusel není žádné velkoměsto. Navzdory vysokému počtu zaměstnanců evropských institucí, lobbyistů, diplomatů a vyslanců v NATO si z velké části uchoval atmosféru lehce provinčního města. Je tu královský palác, monumentální oblouk připomínající ty vítězné, nádherná pozdně gotická radnice a bezpočet dalších architektonických klenotů svědčících o ekonomickém rozmachu Belgie v minulých stoletích. Belgie měla kdysi kolonie v Africe a v 19. století patřila k nejvíce industrializovaným zemím Evropy. V přístavech, ať už námořních či říčních, se překládaly tuny drahocenného zboží pro zbytek Evropy, brousily se tu diamanty, háčkovaly luxusní krajky, vyráběly prvotřídní pralinky a v jižní části země se těžilo uhlí. Přesto Brusel nepůsobí jako metropole, nepulzuje tu dynamický život. Až na pár výjimek tu nejsou mrakodrapy a pro většinu čtvrtí jsou typické ulice z oněch úzkých, na sebe nalepených dvou až třípatrových cihlových domků. Vzdálenosti tu nejsou nijak velké, z jednoho konce města na druhý můžete přejet za půl hodiny. Navíc je tu mnoho parků a malebných zákoutí. Kdybych chtěl přehánět, skoro bych řekl, že jsem měl při svých početných procházkách dojem, že se Brusel stal hlavním městem Evropy omylem.

Přitom stačilo málo a Brusel byl dnes ještě významnější. Když se totiž kdysi jednalo o hlavní sídlo vznikajícího Evropského hospodářského společenství, padala různá jména. Francouzský Štrasburk, německý Saarbrücken i Lucemburk. Jako ideální kompromis se zdál Brusel. Jenže Belgie kvůli vnitropolitickým problémům prosazovala východobelgické město Lutych (franc. Liège). To připadalo ostatním mocnostem nešikovné, a tak nakonec zůstalo u nejednotného řešení. Část institucí šla do Lucemburku, část do Štrasburku a část do Bruselu. Brusel tak propásl svou historickou šanci stát se absolutním centrem Evropy.

Jako cizinci se mi zdálo, že si Belgičané mnohem víc než v reprezentativních a velkorysých dílech libují v detailech. Alespoň tak na mne působily drobné výjevy, jichž jsem se stal na svých prvních procházkách svědkem. Třeba číšník, který si, maluje na výlohu své restaurace vánoční výjev, soustředěně vyhrával s vykreslením drobné sněhové vločky, za-

tímco otráskaný název podniku hrozil zřícením. Nebo domovník, který hadříkem pečlivě leštil okenní parapety, zatímco oloupané rámy zoufale volaly po novém nátěru.

Někdo mi vyprávěl, že tu kdysi vládl zákon, podle kterého nesměla být žádná fasáda v ulici stejná jako druhá. Každé stavení se muselo alespoň nějakou drobností odlišovat od vedlejšího. V místních ulicích je tak stále co objevovat. Člověk jen musí mít chuť a čas se pozorně dívat.

Třetím a nanejvýš pozitivním překvapením pro mě byla bruselská gastronomie. Ať jsem zabloudil do jakéhokoli podniku, od klasických lapačů na turisty v centru přes lidové hospody v okrajových čtvrtích až po vytríbené restaurace, pokaždé mi přichystali gurmánský zážitek. Možná jsem měl pouze štěstí, ale už fakt, že jsem ho měl za těch pět a půl roku pokaždé, také o něčem svědčí. O belgické a lucemburské gastronomii se říká, že v sobě spojily to pozitivní od svých sousedů: francouzskou kvalitu a německé množství. Mohu to jen potvrdit.

Obzvlášť příjemná je pro Čecha rozmanitost místního pivovarnictví. V Belgii se vyrábí stovky druhů pív, daleko víc než u nás při stejném počtu obyvatel. Dokonce i ty nejmenší pivnice jich mají na nápojovém lístku přes dvacet. Moje oblíbená hospoda s výmluvným názvem Delirium Tremens jich nabízí přes dva tisíce a vysloužila si tím zápis do Guinessovy knihy rekordů. Tamní nápojový lístek je tlustý jako Ottův slovník naučný. Ve znaku mají růžového slona. Objevil jsem tak zajímavý kulturní rozdíl. Zatímco u nás vidí alkoholici v extrémním stavu bílé myši, v Belgii pozorují růžové slony.

Většina belgických pív má také vlastní originální sklenici. K těm nejkurióznějším a zároveň nejpopulárnějším patří pivo Kwak. K jeho slávě nepochybně přispěla sklenice, ve které se podává. Připomíná velkou chemickou baňku. Kvůli zakulacení dole nestojí, a tak se podává ve zvláštním dřevěném

Vývěsní štít hospody Delirium Tremens

stojanu. Pití vyžaduje opatrnost. Když totiž pivo dopijíte, máte v určitý moment dojem, že ve sklenici už nic není. Nahnete ji tedy ještě o něco víc, abyste dorazil poslední kapku. Jenže v tom okamžiku se vám do úst, v horším případě do obličeje, vychrstne nemalý zbytek tekutiny, který zůstal usazený v kulatém dně baňky.

Pro českého pivaře je tu ještě jedna zajímavost. Belgická piva jsou o hodně silnější než ta naše. Řekl bych, že i ten nejzkušenější pivní borec by měl svůj domácí výkon v Bruselu vydělit dvěma.

A ještě jeden dojem, který na mě Brusel během mých prvních dnů udělal: lidé jako by tu neznali hektický způsob života. Na všechno mají dost času a zároveň na nikoho nespěchají. Když si chce starý pán u přepážky na hlavním nádraží hezky uložit vrácené peníze do peněženky, fronta to toleruje. Nezažil jsem, že by někdo významně vzdychal, nebo dokonce něco utrousil. Naopak jsem byl svědkem toho, že prodáváč mezitím s klidem poklízal stůl nebo zvědavě přihlížel konání zákazníka. Podobně to probíhá u kasy v supermarketu. Na rozdíl od nás se tu neočekává, že ten, kdo je na řadě s placením, bude mít už připravenou peněženku. Zákazníci si narovnají svůj nákup do tašky a pak teprve zaplatí. Pokladní buď asistuje, nebo trpělivě čeká. Neříkám, že člověk někdy nemá pocit, že vzteky dostane infarkt. Můj kamarád, Němec, při jednom našem rozhovoru na téma belgické supermarketů sarkasticky poznamenal, že v Německu „by při téhle obsluze už vypuklo národní povstání“. To je dost možné. Ale trvám na tom, že to má i své výhody. Nikdo se necítí stresován a popoháněn. Zejména starší lidé nemusejí mít dojem, že se na ně nebere ohled a že modernímu tempu už nestačí.

Ne, nechci tu malovat Brusel jako nějakou idylickou vesničku. Konflikt mezi Vlány a Valony vedl už k mnoha krizím a téma rozdělení země vévodí politickým diskuzím. Novinové titulky „Má tato země ještě smysl?“ nebo „Jak dlouho ještě?“ jsou myšleny vážně. Má setkání s Belgičany byla spíše příležitostná a povrchní, a nemám tedy právo tuto zemi hodnotit. Chci jen ukázat, jak na mě působila. Brusel na mě dodnes dělá dojem docela příjemného a pohodového místa k životu, které si na nic nehraje a už tím si vás získá.

Můj tým

Můj tým tvořilo dvacet lidí sedmi národností. Částečně už existoval, když jsem do Bruselu přišel, protože jsem ho sestavoval tak trochu za pochodu z Prahy. Čechů a Češek v něm bylo celkem sedm. Kromě nich se mnou pracovali Němci, Francouzi, Španělé, Poláci, Belgičané, Rakušané a Britové. Každý mluvil v průměru třemi jazyky, od řečtiny až po polštinu či perštinu. Sestava lidí se v průběhu let různě obměňovala, ale v zásadě jsme jako kabinet pokrývali vždycky kolem deseti jazyků.

Od počátku jsem se snažil vytvořit pestrý mix lidí. Nejen kvalifikacími, ale i typem člověka. Mám zkušenost, že nejlépe lidé v kolektivu pracují tehdy, když se navzájem doplňují a ne suplují. Každého motivuje pocit, že je potřebný a v něčem nenahraditelný. Pokud dělají dva lidé podobnou práci stejným stylem, tak to zaprvé frustruje je samotné a za druhé to tým zbytečně připravuje o další dimenzi, kterou by tam vnesl úplně jiný člověk. Z předchozích zkušeností také vím, že lidi nestačí jen zaplatit, ale je potřeba je také zapojit. Sebelépe zaplacený poradce ztratí chuť něco vytvářet, když má dojem, že na jeho analýzy neberete ohled. Proto jsem dal dohromady různé lidi, od introvertních odborníků na konkrétní témata až po extrovertní komunikátory. Také jsem dbal na to, aby pokrývali co nejširší spektrum oblastí. Od sociální politiky přes ekonomiku a právo až po lékařství. V pozici evropského komisaře jsem se musel zabývat nejrůznějšími tématy a bylo nesmírnou výhodou moci je konzultovat s experty.

Dalším kritériem byl počet let odpracovaných v Evropské komisi. Bez lidí, kteří mají zažité to, jak to v institucích chodí, jak probíhají veškeré rozhodovací procesy a co jsou jejich úskalí, se nelze obejít. Z této podmínky byli vyjmuti pouze Češi, kteří ji jako nováčci v EU pochopitelně nemohli splnit.

Vladimír Špidla ve své pracovně.

PRVNÍ SETKÁNÍ S VLADIMÍREM ŠPIDLOU

Setkávám se s Vladimírem Špidlou. Je konec podzimu 2004, slunné odpoledne a já vcházím do jeho bruselské kanceláře. Je velmi prostorná, a protože celá její boční stěna sestává z oken, tak i prosvětlená. Působí moderně, možná i proto, že je tu jen málo nábytku. Místnosti vévodí velký pracovní stůl s jezdící židlí. Nalevo u zdi stojí tmavě hnědý jednací stůl s šesti židlemi, hned vpravo v rohu u dveří je černá kožená sedačka se skleněným konferenčním stolkem a na zemi šedomodrý koberec. Na zdech pár plakátů, nic víc, ani obrazy.

Jsem pozvaná, abych se mu osobně představila, protože se ucházím o místo v jeho týmu. Evropský komisař mi podá ruku, pokyne mi, abych se posadila na sedačku, a sám si sedne do křesla naproti mně. Usadím se a čekám, až mě vyzve, abych mluvila. Ale on nic neříká. Čeká, že začnu? Přijde mi nezdvornilé začít mluvit první, tím spíš, že můj protějšek dělá nepřístupný dojem. Sice sedí v křesle docela ležérně, loket opře-

ný vzadu o opěradlo a trochu nahnutý na bok. Ale upřeně se na mě dívá a jeho výraz je nečitelný. Působí přesně tak, jak ho znám z médií, a víc než z nich ho neznám. Párkrát jsem se s ním už setkala při nějaké přednášce, ale poprvé v životě mu sedím tváří v tvář a mám s ním hovořit o samotě.

„Tak,“ přeruší najednou ticho. „Co mi povíte?“

Zní to vyzývavě, skoro jako pobídka k souboji. Ukažte, co dokážete.

„Děkuji, že jste mě přijal, abych se mohla osobně představit,“ usměje se a snažím se působit sympaticky. Teď je na něm, aby alespoň formálně úsměv opětoval. Neudělá to. Trochu mě tím vyvede z míry. Jako by vůbec nereagoval na základní lidské signály. Bere mě vůbec na vědomí? Jsem lehce nesvá, ale uvědomuji si, že mám maximálně deset minut, abych ho přesvědčila o své kvalitaci, a tak se rozhodnu, že budu bez ohledu na jeho výraz mluvit dál. Mám to připravené, hovořím asi čtyři minuty. Pak ztichnu a čekám na jeho reakci. Zase nic. Jen na mě hledí. Vyjádří se k tomu nějak? Zdá se mi, že mlčí celou věčnost.

„Dobře,“ odpoví nakonec nepohnutě, zřejmě v momentě, když usoudí, že ze mě už nic dalšího nevypadne. Víc nic. Copak mi k tomu nic neřekne? Mám ještě něco dodat? Nebo snad odejít? Jsem nervózní, a protože od přírody zároveň spíš komunikativní, tak unikám nepříjemné situaci dalším spádem slov.

„Brusel je zajímavý, přistála jsem sice teprve před hodinou a viděla zatím jen cestu z letiště, ale ty malé domky jsou malebné. Připadají mi jako taková směs Paříže a Londýna, že jo? Líbí se vám tu?“

„Jo, musím říct, že oproti tomu, co jsem o Bruselu slýchal, jsem příjemně překvapen,“ odpoví a najednou docela ožije.

„Byl jste tu už taky v nějakém divadle?“

„Já nemám moc času, ale jedno představení jsem už stihnul.“

„A v kině?“ Jsem šťastná, že mluví, a ptám se na jakýkoli nerelevantní nesmysl.

„V kině ještě ne...“

„Nedávno jsem něco četla o nějaké výstavě, už nevím, jaká to byla, která se teď zrovna koná v té Národní galerii.“

„Jo,“ kývne živě a už se i usmívá, „ta kulturní nabídka je tu opravdu široká. Kdybych chtěl, tak se tu dá vidět opravdu hodně věcí.“

„Hm, na to musí mít člověk čas,“ reaguji.

Teď se Vladimír Špidla znovu usměje, ale ještě trochu jinak. V očích

mu tak nějak zahraje, skoro bych řekla, že pobaveně, jako by si všiml, že plácám cokoli, jen abych udržela rozhovor v proudu.

„Zpátky k vám,“ vysvobodí mě z toho taktně a zase trochu zvázní. „Vy byste tedy chtěla pracovat jako moje asistentka?“

„Ano.“

„Máte představu, v čem ta práce spočívá?“

„Myslím, že hlavně v podpoře toho, co děláte. Vyhledávání materiálů, dodávání informací...“

„... potřebuji asistentku, která mě bude doprovázet na jednání a dělat z nich zápisy,“ přeruší mě. „Aby bylo jasné, co bylo přesně obsahem, co jsem kde slíbil. Ta role toho člověka bude spočívat v tom, že bude zkrátka sedět, poslouchat, zapisovat...“

„Aha, chápu,“ kývu.

Ale Vladimír Špidla ještě nedomluvil, protože vzápětí větu dokončuje: „... a mlčet.“

„Tak to je nejtěžší,“ uklouzne mi omylem.

K mému překvapení se nahlas zasměje. Pak náhle jako když utne, nasadí stejně nečitelný výraz jako na začátku pohovoru a vážně dodá: „To zvládnete.“

Zní to víc jako varování než jako povzbuzení. Má zřejmě na mysli „to budete muset zvládnout“ spíš než „nebojte, to se vám podaří“. Ale nijak to neřeším, můj čas stejně už uplynul. Loučíme se s tím, že mi dá vědět.

Pár měsíců se nic neděje. Až najednou ke konci jara. Jedu zrovna v narvané pražské tramvaji, přes sklo do mě nepříjemně praží slunce a v každé zatáčce do sebe narážíme s ostatními cestujícími. V tom cítím, jak mi v tašce vibruje mobil.

„Tady kabinet komisaře Špidly,“ ozve se ženský hlas.

„Dobrý den,“ zatají se mi dech.

„Ráda bych vám oznámila, že jsme vás vybrali na asistentskou pozici pro komisaře. Měla byste nastoupit za dva měsíce. Ještě vám zavolám kvůli dalším formalitám, ale chtěla jsem vám dát už vědět.“

Chce se mi skákat radostí. Paprsky mi náhle přijdou blahodárné a dloubání do boků cizími lokty mi ani trochu nevadí. Můj den dostal nový náboj. Půjdu do Bruselu! Vznáším se jako v oblacích. Splnil se mi můj velký sen!

* * *

O dva měsíce později sedím u počítače v kanceláři hned vedle místnosti, kde jsem se byla tehdy Vladimírovi Špidlovi představit, a začínám svou bruselskou kariéru. Nejdřív se seznamuji s týmem. Fascinuje mě jeho mnohojazyčnost. Jsem zvyklá na práci v mezinárodním prostředí, ale tohle překonává všechno, co jsem do té doby zažila. Nejčastěji se mluví anglicky, německy, česky a francouzsky. To jsou zároveň jazyky, kterým alespoň částečně rozumí většina z nás. Jednotliví kolegové spolu však hovoří všelijak – podle toho, která řeč je jim nejdůvěrnější. Moje německá kolegyně se mnou mluví německy, ale se španělskou kolegyní italsky, protože mají obě za manžely Italy a považují italštinu automaticky za nejbližší společný jazyk. Belgické kolegyně ze severní části země spolu mluví vlámsky. Má belgicko-italská sousedka od stolu neustále něco vytelefonovává řecky nebo portugalsky. Zajímavé je to, jak se dbá na to, aby všichni v okolí rozuměli. Když se přiblížím k dvojici, která mluví italsky, tak přejdou hned do angličtiny, aby mě nesegregovali. Tahle ohleduplnost se mi líbí.

Pár cizinců umí docela dobře česky a ti, kdo neumějí, už od Špidly přebrali pár výrazů. Jeho energické „tak“, které pronáší při každém příchodu do kanceláře a kterým zahajuje důležité rozhovory včetně našeho prvního pohovoru, už z legrace opakuji i cizojazyčné sekretářky.

„Honem, honem,“ panikaří nahlas jedna z nich anglicky, když tiskne pod časovým tlakem podklady pro komisaře.

„Neblázní, máš ještě deset minut,“ klidní ji druhá.

„Jó, deset minut! Znáš komisaře! Najednou vykoukne z pracovny, řekne ‚tak‘ a bude chtít dokumenty!“ Slovo „tak“ pronáší česky.

Cítím z nich, že je jim náš komisař docela sympatický, ale zároveň mi nemůže uniknout, s jakým respektem se k němu chovají. Děsí se, že by udělaly nějakou chybu. Jako by měly do morku kostí zažité vědomí, že pracují pro člověka, který je v hierarchii této instituce na vrcholu. Tomu přizpůsobují také svůj pocit odpovědnosti.

„Kabinet je taková Formule 1,“ vysvětlí mi v soukromém rozhovoru u oběda francouzský kolega. „Je to špička celé Komise a musí se pořád držet vpředu.“

Nechápu to úplně, což je na mně zřejmě vidět, protože pokračuje: „Komisař tu Formulí řídí a reprezentuje navenek. Náš úkol je dělat všechno pro to, aby jel co nejrychleji a zároveň nejbezpečněji. Každý tu

má nějakou roli, a tu musí hrát dokonale, je fuk, jestli leští skla, doplňuje palivo nebo programuje software. Rozhodující je, že přispívá svým dílem k tomu, že Formule zůstane na špici. Pokud se mu to nedaří, je to okamžitě poznat na celkovém výkonu.“

Zdá se mi to jasné a pochyťávám i jeho vzkaz mezi řádky. Musím ze sebe vydat maximum, abych obstála. Nemám s tím nejmenší problém. Na tuhle práci jsem se těšila, kvalifikaci pro ni mám a jsem navíc docela dráček. Tak co by se mi mohlo stát? To přece zvládnou.

„Jo, jasně,“ odbývám ho skoro.

„Jde o to, že se musíš rychle stát plnohodnotným členem týmu,“ nedává se.

„Oukej,“ kývu. V duchu považuji jeho popis za přehnaný a jeho starostlivost za zbytečnou. Ale vím, že musím být zdvořilá a dát najevo vděk, že se mi věnuje.

„Na práci v kabinetu se tu třese spousta lidí, kolikrát o ni usilují celá léta a nikdy v životě se jim to nepošťestí. Přitom mají prvotřídní kvalifikaci a mohli by ji z fleku perfektně dělat. Na to nikdy nezapomínej!“

„Dobře.“

Vnímám, že se mi snaží říct, abych šanci, kterou jsem získáním tohoto místa dostala, nebrala na lehkou váhu, protože když nebudu dost dobrá, jsem kdykoli nahraditelná. Ale nedělám si s tím žádné starosti. Mým sebevědomím nedokáže nic otrást, už jsem se přece protloukla kdečím!

„Díky moc,“ ukončím rozhovor. Říkám si, že pokud mi něco nebude jasné, tak se ještě přijdu zeptat! Netuším, že je to naposled, co má někdo čas se mi věnovat.

Já sama vnímám kabinet hlavně jako hierarchicky zorganizovanou skupinu lidí, kteří podporují komisaře. Jejich role jsou jasně rozděleny. Nejvyšší postavená je šéfka a její zástupce, pod nimi je šest členů kabinetu. Označení „člen kabinetu“ je ale trochu zavádějící, protože teoreticky je členem kabinetu každý člověk v týmu, i sekretářky a řidiči. Tady se označením „člen“ nebo „členka kabinetu“ myslí v podstatě titul – jsou to v podstatě hlavní poradci. Dělají především analytickou práci. Jsou to oni, kdo pracuje na prosazení politických cílů svého komisaře. Spoluutvářejí strategii a legislativní návrhy, sledují vývoj v oblastech, které jim byly přiděleny, organizují jednání s politickými

partnery a hlavně hlídají, aby se nikdo nepokoušel prosadit legislativu, která by byla protichůdná k prioritám našeho komisaře. Jejich rukama projdou veškeré návrhy, které instituce s bezmála pětadvaceti tisíci úředníků vyplodí. Oni zodpovídají za to, že neunikne nic, co by neodpovídalo přesvědčení šéfa. Jsou zárukou, že cokoli on sám podepíše a schválí, bude ze všech hledisek v pořádku. Dejme tomu, že Evropská komise chystá zvýšení DPH na hygienické potřeby. Do těch ale spadají i dětské pleny. Vzhledem k tomu, že zdražení plen kříží plány našeho komisaře vytvořit co nejvhodnější podmínky mladým rodinám, je úkolem členů jeho kabinetu, aby jednali tak dlouho, dokud nedosáhnou pro pleny výjimky.

Myslím, že nejtěžší na jejich práci je to, že témat, kterými se zabývají, je strašně moc a kolikrát jsou dost odlišná. Jeden člověk tak sleduje třeba činnost Evropského parlamentu, ekonomiku, imigraci, rybolov, vědu a techniku, dopravu, humanitární pomoc a politický vývoj v Německu, Rakousku, Lotyšsku a Estonsku.

Každý člen kabinetu má zároveň svou sekretářku, stejně jako komisař. Ty tvoří druhou skupinu lidí v kabinetu. Starají se o logistické věci. Vedou svým šéfům kalendáře, sestavují podklady na jednání, vyřizují telefony, třídí poštu, odpovídají na e-maily, tisknou dokumenty, žádají o služební cesty, objednávají letenky, odpovídají na některé dopisy a přijímají návštěvy.

Jednou dvakrát za týden máme ranní poradou. Té se účastní všichni kromě sekretářek. Hned při té první jsem vyzorovala, že je snaha, aby byly co nejkratší. Lidé mluví krátce, k věci, všechno je orientované na rychlé odpovědi. Jediný, kdo koncept porady vidí jinak, je sám komisař. Chce je využívat k brainstormingu a úvahám o politických strategiích.

Je pondělí ráno. Sedíme na poradě, téma je blížící se konference o demografii.

„Poletíte tam ve čtvrtek večer,“ informuje šéfka Špidlu. „Podklady už máte elektronicky v e-mailové schránce.“

„Dobře,“ odtuší komisař.

„Ten projev ale ještě přepracováváme. Chceme, aby tam zaznělo, že demografické stárnutí představuje pro společnost i šanci,“ sděluje mu kolega.

„Hm,“ odtuší znovu šéf.

„Pokud byste chtěl, můžeme tam dodat ještě...“

„Já si pořád kladu otázku...,“ skočí mu do řeči šéf. Kolega se na něj pozorně zahledí, oči plné očekávání, co teď přijde, připraven okamžitě a do detailů zodpovědět každickou otázku svého nadřízeného o této demografické konferenci.

„... co uděláme s tím rozpočtem,“ dokončí svou větu šéf.

Výraz kolegy zamrznul. Takový dotaz nečekal. Neví, co má šéf na mysli. „S jakým rozpočtem?“

„Co budeme dělat s tím evropským rozpočtem, když ho Parlament odmítne schválit.“

Všichni jsme chvíli zaskočení. Takovou nenadálou změnu tématu jsme nečekali. V myšlenkách jsme byli u Špidlova čtvrtetního termínu. Ten ale jemu samotnému zřejmě přišel příliš bezvýznamný. Zajímají ho zásadnější věci. Evropský parlament odmítá schválit rozpočet EU na dalších šest let, protože chce prosadit změny podle vlastního gusta. Ještě než stačí kdokoli z nás zareagovat, pokračuje dál ve své analýze:

„... protože jestli ho opravdu neschválí, tak to bude docela katastrofa. Všechny nové členské státy přijdou o peníze, staré v podstatě taky a jediný, kdo z toho bude mít prospěch, bude Rumunsko a Bulharsko, které bude placeno podle starého rozpočtu. Jak z toho ven? Co myslíte?“

Rozhlédne se a pohledem ulpí na jednom právníkovi.

„No...,“ váhá vyvolaný. Je na otázku tohoto typu zcela nepřipraven a snaží se něco kloudného vymyslet. Za rozpočet je v Komisi navíc odpovědný jiný komisař a tudíž se předpokládá, že odpovědi na tyto otázky budou dodávat jeho spolupracovníci. Jenže tahle dělba práce je Vladimíru Špidlovi fuk. Strategický problém je strategický problém!

„... to přece není možné, nechat to dojít tak daleko,“ kroutí nespokojeně hlavou.

„Komise s Parlamentem jedná,“ ujišťuje ho kolega neurčitě.

„No jo, sakra, ale nikam to nevede,“ pohoršuje se šéf.

Všímám si změny nálady v osazenstvu. Při první zmínce o rozpočtu se nedalo přehlédnout, že tu v publiku trochu zašumělo, jak jsme se všichni tajně pousmáli. Považovali jsme ji za roztomilou ukázkou Špidlovi roztržitosti. Teď ale napříč kolektivem měníme názor a šíří se mezi námi respekt. On má pravdu. Není pochyb o tom, že neschválení rozpočtu by znamenalo krizi. Jeho projev na demografické konferenci se

naproti tomu jeví jako zcela marginální záležitost. Nelze mu upřít, že se soustředí na strategické věci.

Začínáme tedy diskutovat o situaci v Evropském parlamentu. Mluvíme snad půl hodiny a závěr je, že máme zorganizovat schůzku se dvěma poslanci, aby s nimi mohl probrat rozpočet. Teprve pak se kolega trochu rozpačitě vrátí k demografické konferenci: „Jestli dovolíte... řeknu vám ještě něco k tomu projevu...“ Najednou nám všem přijde trochu nicotný.

„V pořádku,“ ujistí ho šéf. Teď je naopak ochoten se tomu konečně věnovat.